

CZU 792.21.072(478-25):821.134.2-2=135.1

**LORCA. CASA. ALBA –
O MEDITAȚIE TEATRALĂ ASUPRA
LIBERTĂȚII ȘI TIRANIEI**

*Ivan PILCHIN,
scriitor*

Pentru regizorul Mykola Mishyn și scenografa Myla Gogenko, spectacolul *Lorca. Casa. Alba* este cea de-a doua colaborare cu Teatrul Fără Nume din Chișinău după memorabila reprezentare *Mahamaya Electronic Devices* de Ivan Vîrîpaev, realizată în cadrul proiectului „Teal House în Moldova” și lansată în toamna anului 2023 în limbile română, ucraineană și rusă¹.

Revenirea, de data aceasta, cu un nou concept de spectacol după piesa *Casa Bernardei Alba* de Federico García Lorca este, pentru artiștii ucraineni, o nouă oportunitate de a dialoga cu spectatorii despre cele mai dureroase probleme ale prezentului și despre condiția umană în contextul regimurilor oprimate. Lorca, în cazul dat, este un reper nu doar artistic, și ci existențial, care, la distanță de aproximativ un secol, vorbește pentru și în numele celor „care am supraviețuit celei mai groaznice epidemii din istoria omenirii, care am trecut prin numeroase războaie și conflicte locale și care trăim într-o epocă de înflorire liberă a fascismului”. Împreună și prin Lorca, Mykola Mishyn (într-o piesă-avertizare, piesă-manifest, piesă-reflecție, piesă-cercetare) se adresează celor care au trecut sau trec încă prin aceleași urgii astăzi.

O bună parte a creației lui Federico García Lorca gravitează în jurul câtorva idei esențiale pentru existența unui om și, mai ales, a unui artist: libertate, dragoste, imaginație. Sau, mai degrabă, libertate în dragoste și în imaginație. Sau eliberare (inclusiv de

¹ Vezi: PILCHIN, Ivan. *Teal House în Moldova*. In: *Moldova*, noiembrie-decembrie 2023, pp. 10-17.

convenții) prin dragoste și imaginație. În sensul acesta, destinul lui Lorca e destinul unui martir sacrificat de regimul lui Franco pentru curajul de a fi liber atât în imaginația sa poetică și în viziunile sale politice, cât și în dragoste. Punând numele lui Lorca în titlul spectacolului, Mykola Mishyn aduce un omagiu atât creației sale poetice și dramatice, cât și curajului său artistic și uman, forței și setei sale de libertate.

Structura reprezentării *Lorca. Casa. Alba* – a cărei premieră, la Teatrul Fără Nume, a avut loc la 27 și 28 aprilie 2024 – îmbină convențional „spațiul spectacolului” cu „spațiul piesei”, adică cel al actorilor care vorbesc despre personajele sale și cel al universului propriu-zis al piesei *Casa Bernardei Alba*. Înrămarea piesei originale cu câteva intervenții, explicații și comentarii regizorale (care fac și ele, inevitabil, parte din jocul scenic) nu e doar o tehnică de distanțare de spațiul imaginar al dramei, de calibrare a perspectivei, de stabilire a regulilor jocului, ci punerea în discuție a convenției ca modalitate umană de a relaționa atât cu lumea imaginară, cât și cu cea reală. De fapt, convenția este laitmotivul întregii piese și motivul dramelor umane din casa Bernardei Alba.

Fiind definită de la bun început, tema spectacolului (cum se naște un tiran dintr-o victimă) nu este obiectul central de preocupare al lui Mykola Mishyn. Ceea ce îl preocupă este felul în care căutăm și găsim o ieșire din constrângerile unei tiranii (domestice, politice, morale etc.) născute din moștenirea și perpetuarea docilă a unor convenții. Experimentul comunicării actorilor cu spectatori anume asta a încercat să scoată la lumină (și, în același timp, să desființeze prin aplicare forțată): puterea umană de

a crede în convenții și capacitatea lor de a deveni captivii acesteia. (În acest sens, travestiul, formidabil realizat de Ion Munteanu transfigurat în rolul Mariei Josefa, ținea conștiința spectatorului mereu vigilentă.)

Mihaela Popescu în rolul Bernardei Alba a întruchipat, cu multă forță, stăpâna unei case transformate în adăpostul conservatismului patriarhal, a ipocriziei morale, a dictatului convențiilor și a exclusivismului distructiv al valorilor tradiționale pervertite de un dogmatism irațional. Pentru ea, pragul casei nu este doar o linie de demarcație dintre spațiul închis și deschis, privat și cel al comunității, dintre cel real și imaginar. Casa Bernardei Alba, de fapt, este o continuare fractalică a lumii din jurul ei, versiunea ei miniaturală. O închisoare de proporții reduse într-o închisoare uriașă. În consecință, fiicele Bernardei Alba sunt pentru ea, mai degrabă, obiecte de posesie, un bun de păstrat în numele unor așteptări din exterior.

Cu multă finețe și nuanțare psihologică, cu un larg registru de emoții și stări psihologice, cu multă inteligență și precizie actoricească au jucat în acest spectacol actrițele Larisa Dascăl, Svetlana Vascan, Cătălina Lungu, Cătălina Cazacu și Victoria Manciu în rolul fiicelor Bernardei Alba. Deosibit de emoționant a fost duetul Cătălinei Cazacu și a Victoriei Manciu, reprezentând rivalitatea celor două surori însetate de dragoste – Adela și Martirio. Victoria Țurcanu în rolul Ponciei, ca un pilon de siguranță, a susținut, cu multă naturalețe, fabula piesei. Anastasia Vorona, în rolul slujtoarei, a menținut contrapunctul necesar prin vivacitatea, directetea și, totodată, greutatea mișcărilor urzute. Apariția Nicoletei Zghibarță în rolul Prudenciei a fost scurtă, dar memorabilă, ca de fiecare dată, printr-un fel de maturitate a prezenței scenice, prin economia și siguranța mișcărilor.

Mila Gogenko, în calitate de scenograf și pictor de costume, a conceput un spațiu scenic dinamic, flexibil, într-o perpetuă mișcare, care se întorcea către spectator cu diversele sale fațete, făcând vizibilul invizibil și invers. Minimalismul și funcționalitatea obiectelor și a sugestiilor scenografice, reducerea spectrului de culori ai

scenei și a costumelor la negru și alb au susținut convenția spațiului duplicitar al piesei, al dihotomiei tiraniei și libertății, închiderii și deschiderii.

Dincolo de finalul tragic al piesei, Mykola Mishyn, din nou, forțând limitele convenției, lasă loc speranței și încrederii în forța salvatoare a dragostei și a imaginației. Libertatea e posibilă, însă cu prețul unei renașteri (în piesă – renașterea Adelei și plecarea spectaculoasă din scenă cu o motocicletă împreună cu iubitul ei). Drept răspuns la replica isterică a Bernardei Alba (o codă tulbu-

rătoare, impresionant realizată de Mihaela Popescu) din finalul piesei („Liniște!”), regizorul îi oferă personajelor lui Lorca o voce de protest: întâi, cu ajutorul instrumentelor muzicale, apoi prin poemul-manifest al regizorului (cu mult calm și putere lăuntrică recitat de Adela – Victoria Manciuc): „Nu mai putem să trăim ca altădată/ Ca altădată să trăim nu mai putem/ E greu/ Să respiri într-un ritm cu lumea/ Când lumea are o singură dorință – supraviețuirea/ Când auzi strigătul cuiva./ Nu mai putem/ Să trăim fără să vedem, fără s-auzim, fără s-ascultăm/ Schimbând fotografiile îngălbenite de fundal cu cele noi/ Retușate/ Să trăim ca altădată/ Nu mai putem să trecem pe lângă noi înșine, cu privirea fixată într-un punct/ Un punct care nu este altceva decât vidul/ Nu”.

Este vocea calmă a libertății interioare, pe care nu o va strivi nici o tiranie a tăcerii impuse.

Fotografii: Teatrul Fără Nume